

Liselerde Çalışan Psikolojik Danışmanların Mesleki Rehberlik ile İlgili Uygulamaları ve Görüşleri

Practices and Opinions of Psychological Counselors Working in High Schools on Vocational Guidance

ÖZET

Bu çalışmanın amacı liselerde yürütülen mesleki rehberlik çalışmalarını incelemektir. Araştırmada 2022-2023 eğitim-öğretim yılı içinde Yozgat il ve ilçelerindeki liselerde çalışan 10 okul psikolojik danışmanı çalışma grubunu oluşturmaktadır. Verilere yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ulaşılmıştır. Görüşme formunda beş tane soru bulunmaktadır. Veriler içerik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular liselerde mesleki rehberlik kapsamında meslek tanıtımı, mesleki hedef belirleme, kariyer planlama, bir meslek elemanını okula davet etme çalışmalarının yapıldığıdır. Ulaşılan bir diğer bulgu ise öğrencilerin mesleki rehberlik alanında iş olanakları ve çalışma koşulları, meslek tanıtımı, mesleki hedef belirleme, kariyer planlama, meslek ve kişisel özellik ilişkisi, meslek seçimi konularında bilgilere ihtiyaç duyduklarıdır. Okul psikolojik danışmanları mesleki rehberlik çalışmalarında üniversite bölüm ve puanları, meslekler ve iş imkanları, meslek seçimi konularında bilgilere ihtiyaç duymaktadır ve bu bilgileri internet kaynakları, basılı yayınlar ve meslek elemanlarından sağlamaktadırlar. Okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik öneri çalışmalarına bakıldığında kariyer günleri, geziler ve staj çalışmaları bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Rehberlik, Lise, Psikolojik Danışman

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the vocational guidance studies carried out in high schools. The study group consists of 10 school counselors working in high schools in Yozgat province and its districts in the 2022-2023 academic year. The data were obtained with a semi-structured interview form. There are five questions in the interview form. The data were analyzed by content analysis method. The findings obtained in the research are that, within the scope of vocational guidance in high schools, studies are carried out to introduce a profession, to set Professional goals, to plan a career, and to invite a Professional to school. Another finding is that students need information about job opportunities and working conditions, job promotion, professional goal setting, career planning, relationship between profession and personel characteristics, and career choice in the field of vocational guidance. School psychological counselors need information on university departments and scores, occupations and job opportunities, and career choice in their vocational guidance studies, and they obtain this information from internet resources, printed publications and professional staff. When the vocational guidance proposal studies of school psychological counselors are examined, the findings of career days, trips and internship studies have been reached. The results of the research were discussed and suggestions were made.

Keywords: Vocational Guidance, High School, Psychological Counselor

GİRİŞ

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri; kişinin kendini tanıyabilmesi, anlayabilmesi, gizil güçlerini bulup geliştirebilmesi ve içinde yaşadığı çevreye etkili bir şekilde uyum sağlayarak kendini gerçekleştirmesi amacıyla sistemli ve profesyonel bir şekilde uygulanan psikolojik destek alanında sunulan hizmetlerdir (Yeşilyaprak, 2016). Sözü edilen bu hizmetler günümüzde çeşitli çalışma alanlarında karşımıza çıkıyor olsa da en yaygın olarak ülkemizin okul sistemi içerisinde yer almaktadır. Eğitimin ayrılmaz, bütüncü ve önemli bir unsuru olarak görülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin esas amacı, öğrencilerin, sosyal, fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini teşvik etmek, destekte bulunmak ve gizil güçlerini en yüksek seviyede gerçekleştirmelerine destek olmaktır (Gürkan, 2020). Bu kapsamlı hizmetin sorun alanları ve uygulama alanları eğitim kademesine göre değişmekle birlikte okul psikolojik danışmanları tarafından verilen rehberlik hizmetlerinin uygulamaları da görev yaptıkları okula göre farklılık göstermektedir. Bu aşamada özellikle lise öğrencilerinin kişisel, eğitsel ve mesleki ihtiyaçları değişkenlik gösterdiği için bu eğitim döneminde öğrencilere sunulan rehberlik ve danışmanlık hizmetleri daha çok detaylı ve kapsamlı olabilmektedir (Karataş ve Sönmez, 2019).

Bahar Arslan¹
Erdoğan Bozkurt²

How to Cite This Article

Arslan, B. & Bozkurt, E. (2023). "Liselerde Çalışan Psikolojik Danışmanların Mesleki Rehberlik ile İlgili Uygulamaları ve Görüşleri", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(71): 3495-3502. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.69804>

Arrival: 02 April 2023
Published: 31 May 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi., Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Amasya, Türkiye
²Dr. Öğr. Üyesi., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Amasya, Türkiye

Mesleki rehberlik ve danışmanlık, psikolojik danışmanlık ve rehberliğin problem alanlarından biri olup, kişiye eğitim süreçleri ve meslek alanlarında başarılı olabilmek amacıyla ihtiyaç duyulan özellikler ve eğitim, meslek imkanları ile ilgili bilgilendirme yapmanın ötesinde, mesleki kararı belirleyen etkenleri araştırma ve doğru karar verebilmek için sunulan yardımları içermektedir (Kuzgun, 2008). Meslek seçimi önemli bir karar olması sebebiyle bu önemli dönemde de öğrencilere yardım edilmesi gerekmektedir (Doğan ve Kuzgun, 2008). Okullarda bu süreçte özellikle lise yıllarında öğrencilerin meslekler hakkında bilgi edinebilmeleri, mesleklerin özelliklerini öğrenebilmeleri, kendi özelliklerini, yeteneklerini ve ilgilerini tanıyabilmeleri, kendileri ve meslekler arasında uygun eşleşmeleri yapabilmeleri amacıyla okul rehberlik ve psikolojik danışma servisine büyük iş düşmektedir. Ülkemizde mesleki rehberlik ve kariyer psikolojik danışmanlığı alanında çeşitli hizmetleri bireylere ve gruplara yönelik olarak eğitim kurumlarında psikolojik danışmanlar sunmaktadır (Yeşilyaprak, 2019).

Okullarda yürütülen mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı çalışmaları öncelikli olarak bireyin kendisini tanıması açısından önemlidir (Çivildag ve ark., 2015). Bu konuda okul psikolojik danışmanlarına önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Öğrencinin kendi özelliklerine uygun mesleği seçebilmesi ilerde hayatında meslek doyumunu ve mutluluğu açısından önemlidir. Okul psikolojik danışmanlarından beklenen en önemli görevlerden biri öğrencinin bir üst kuruma yönlendirilmesinde ilgi ve yeteneklerinin doğrultusunda doğru seçimler yapabilmelerini sağlamamasına yardımcı olmaktır (Bozgeyikli, 2004; Korkut, 2007).

Lise ve denginde bulunan okullarda öğrencilerin hızlıca gelişmekte olan ve değişen bedensel şartlarına uyumlu olabilmeleri, yaşlıları arasında kendilerine yer bulabilmeleri, bir mesleğe karar verebilmeleri ve bu mesleğe hazır olabilmeleri, maddi bağımsızlıklarını elde edebilmeleri, aileden bağımsız olabilmeleri, yetişkinlerin sosyal statüsünü kazanabilmeleri beklenmektedir (Bacanlı, 2000; Eden ve Akman, 2017). Ergenlik dönemi kimlik bunalımının yaşandığı ve yetişkinliğe geçişin olduğu bir dönem olarak düşünüldüğünde bireyin desteklenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Ergenlik döneminin getirdiği sorunların çözülebilmesi ve meslek sürecinin önemli adımlarından biri olan yükseköğretime geçiş süreçlerinde öğrencilerin doğru kararlar alabilmelerine yardımcı olmak için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri büyük önem taşımaktadır (İçtüzzer, 2017).

Ulusal alan yazın incelendiğinde kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanında Türkiye’de yapılan çalışmaların araştırma eğilimlerini belirlemek amacıyla tez ve makalelerin incelendiği çalışmalar (Çarkıt, 2019; Çarkıt, 2019; Gönültaş, 2021), liselerde yapılan mesleki rehberlik çalışmalarına ilişkin görüşleri incelemek amacıyla Anadolu liselerindeki yönetici, psikolojik danışman ve öğrenciler üzerinde yapılan çalışma (Çivildag ve ark, 2015), rehberlik ve araştırma merkezinde çalışan psikolojik danışmanların mesleki rehberlik uygulamalarını ortaya koymayı amaçlayan çalışma (Korkut, 2007) ve lisans programlarındaki mesleki rehberlik ve danışma uygulaması dersinin öğrenciler ve psikolojik danışmanların görüşleriyle incelendiği çalışma (Şeker ve Çapri, 2019) bulunmaktadır. Ancak liselerde çalışan psikolojik danışmanların mesleki rehberlik çalışmalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mesleki rehberlik çalışmalarının lise kademesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik ile ilgili uygulama ve görüşleri incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı liselerde mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı alanında yapılan çalışmaları, öğrencilerin mesleki rehberlik alanında bilgiye ihtiyaç duydukları konuları, okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik hizmeti sunarken ihtiyaç duydukları bilgiler ve bu bilgileri nereden edindikleri, mesleki rehberlik alanında daha farklı yapılabilecek çalışma önerilerini ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmada kullanılan yöntem sosyal bir olgunun detaylı bir biçimde incelenerek ve derinlemesine anlamlandırma yapılmasıyla gerçekleştirilen nitel araştırma yöntemidir. Nitel araştırma, sosyal bir olguyu araştırmadaki kişilerin bakış açılarıyla ve onların düşüncelerinden bakabilmeye ve bu bakış açılarının oluşmasını sağlayan sosyal yapıyı ve bu süreçleri ortaya çıkarmayı sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcıları belirlenirken kolay ulaşılabilirlik sağlama amacı taşıyan ve amaçlı örnekleme çeşitlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, Yozgat ili merkez ve ilçelerinde bulunan liselerde görev yapan 10 okul psikolojik danışmanı ile çalışma yapılmıştır. Katılımcılara araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir. Çalışma grubu ile ilgili betimsel bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubuna İlişkin Betimsel Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim düzeyi	Hizmet yılı	Okuldaki psikolojik danışman sayısı	Okuldaki öğrenci sayısı	Lise türü
PD1	Kadın	26-31	Lisans	0-5	1	150-300	ÇPAL
PD2	Erkek	32-37	Lisans	6-10	1	300-500	Fen lisesi
PD3	Kadın	26-31	Lisans	6-10	1	0-150	AIHL
PD4	Kadın	20-25	Lisans	0-5	1	150-300	AIHL
PD5	Kadın	26-31	Lisans	6-10	1	0-150	AL
PD6	Kadın	26-31	Lisans	0-5	1	150-300	AL
PD7	Erkek	26-31	Lisans	6-10	1	750-1000	AL
PD8	Kadın	26-31	Lisans	0-5	3	750-1000	AL
PD9	Erkek	26-31	Lisans	0-5	1	0-150	AIHL
PD10	Kadın	26-31	Lisans	0-5	2	750-1000	AIHL

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 10 okul psikolojik danışmanının 7'sinin kadın ve 3'ünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların 8'i 26-31 yaş aralığındayken, 1'i 20-25 yaş aralığında ve 1'i de 32-37 yaş aralığındadır. 10 katılımcının da eğitim düzeyinin lisans olduğu görülmektedir. Katılımcıların psikolojik danışmanlık mesleğinde geçirmiş oldukları hizmet yılına baktığımızda 6'sı 0-5 yıl aralığındayken, 4'ü 6-10 aralığındadır. Katılımcıların çalıştıkları okullarda görev yapan psikolojik danışman sayısına baktığımızda 8'inin okulunda 1 okul psikolojik danışmanı görev yapıyorken, 1'inin okulunda 2, 1'inin okulunda ise 3 okul psikolojik danışmanı görev yapmaktadır. Katılımcıların çalıştıkları okullardaki öğrenci sayılarına bakıldığında 3'ünün okulunda 150-300 aralığında, 3'ünün 0-150 aralığında, 1'inin 300-500 aralığında, 3'ünün 750-1000 aralığında öğrenci bulunmaktadır. Katılımcıların çalıştıkları lise türlerine bakıldığında 4'ünün Anadolu Liselerinde, 4'ünün Anadolu İmam Hatip Liselerinde, 1'inin Fen Lisesinde ve 1'inin de Çok Programlı Anadolu Liselerinde çalıştıkları görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında derinlemesine bir veri toplama amaçlandığından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcılara okullarında yürüttükleri mesleki rehberlik çalışmalarına ilişkin görüşlerini ve önerilerini alabilmek amacıyla beş tane açık uçlu soru yöneltilmiştir. Görüşme formunda bulunan açık uçlu beş soru aşağıda verilmektedir:

- ✓ Okulunuzda mesleki rehberlik alanında yaptığınız çalışmalar nelerdir?
- ✓ Öğrencilerin rehberlik servisine başvurdukları mesleki rehberlik çalışma konuları nelerdir?
- ✓ Mesleki rehberlik çalışmalarını yürütürken siz en çok hangi bilgilere ihtiyaç duyuyorsunuz?
- ✓ Mesleki rehberlik çalışmalarını yaparken ihtiyaç duyduğunuz bilgi ve destek için nerelerden yardım alıyorsunuz?
- ✓ Liselerde mesleki rehberlik alanında ne gibi farklı çalışmalar ve uygulamalar yapılabilir?

Veri Toplama Süreci

Araştırmada toplanan verilerin tümü, psikolojik danışmanlara yüz yüze ulaşım sorunu sebebiyle uzaktan gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu çevrimiçi hazırlanarak Yozgat ili genelinde okullarda görev yapan psikolojik danışmanlarla paylaşarak gönüllü olanların katılımı sağlanmıştır. Form paylaşılırken tüm katılımcılara görüşme sonuçlarından elde edilen bulguların hangi amaçla kullanılacağı konusunda detaylı olarak bilgilendirme yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analiz yöntemi sosyal bir gerçeği araştırırken belirgin içeriklerin özelliklerinden yola çıkarak belirgin olmayan özellikler ile ilgili çıkarımlar yapılmasıdır (Gökçe, 2006). İçerik analizinde temel amaç elde edilen verileri açıklayarak kavram ve ilişkilere ulaşmaya çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Okul psikolojik danışmanlarının yanıtlarına göre temalar oluşturulmuş ve bulgular kısmında aktarılmıştır. Katılımcı gizliliği göz önüne alınarak katılımcılara PD kodu verilmiştir.

BULGULAR

Liselerde çalışan psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ile ilgili çalışmalarını öğrenmek ve görüşlerini almak amacıyla yapılan bu çalışma kapsamında katılımcılara 5 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Katılımcıların cevapları 4 kategori çerçevesinde değerlendirilerek temalar ve alt temalar oluşturulmuştur.

Mesleki Rehberlik Çalışmaları Kategorisi

Liselerde çalışan okul psikolojik danışmanlarının okullarında yaptıkları mesleki rehberlik çalışmalarının öğrenilmesi amacıyla katılımcılara yöneltilen “Okulunuzda mesleki rehberlik alanında yaptığınız çalışmalar nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda oluşturulan tema ve alt temalara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Mesleki Rehberlik Çalışmaları

Temalar	Alt Temalar
Bilgi verme	Kariyer planlama Meslek tanıtımı Mesleki hedef belirleme Meslek elemanı daveti
Bireyi tanıma	Ölçekler
Yöneltilme	Tercihler

Tablo 2’de okul psikolojik danışmanlarının okullarında yaptıkları mesleki rehberlik çalışmaları ile ilgili bilgi verme, bireyi tanıma ve yöneltilme olmak üzere üç temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bilgi verme temasına ilişkin kariyer planlama, meslek tanıtımı, mesleki hedef belirleme ve meslek elemanı daveti, bireyi tanıma temasına ilişkin ölçekler, yöneltilme teması ile ilgili de tercihler alt temaları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların bu temalara ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

PD1: “Yetenek, ilgi envanterleri, bölüm tanıtımları, meslek elemanı daveti, üniversite gezisi gibi çalışmalar yapıyorum.”

PD4: “Kariyer günleri, mezunla buluşma etkinliği, meslek tanıtımı.”

PD6: “Meslek tanıtımı panoları hazırlanıyor, kariyer günleri yapılıyor, alan seçimi, sınıf rehberliği.”

PD9: “Meslek tanıtımları yapılıyor.”

PD10: “Akademik benlik kavramı ölçeği uygulaması, mesleklerle ilgili bilgilendirmeler.”

Rehberlik Servisine Başvuru Kategorisi

Liselerde çalışan okul psikolojik danışmanlarının okullarındaki öğrencilerin mesleki rehberlik alanında rehberlik servisine hangi konularda başvurduklarını öğrenmek amacıyla katılımcılara yöneltilen “Öğrencilerin rehberlik servisine başvurdukları mesleki rehberlik çalışma konuları nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda oluşturulan tema ve alt temalara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3: Rehberlik Servisine Başvurular

Temalar	Alt Temalar
Bilgi verme	İş olanakları ve çalışma koşulları Mesleki hedef belirleme Meslek tanıtımı Kariyer planlama Meslek ve kişisel özellik
Yöneltilme	Tercihler

Tablo 3’de öğrencilerin rehberlik servisine başvurdukları mesleki rehberlik konularına ilişkin olarak bilgi verme ve yöneltilme olmak üzere iki tema bulunmaktadır. Bu temalara bakıldığında bilgi verme çalışmalarına yönelik iş olanakları ve çalışma koşulları, mesleki hedef belirleme, meslek tanıtımı, kariyer planlama, meslek ve kişisel özellik temaları, yöneltilme çalışmaları alanında ise tercihler temalarının çıktığı görülmektedir. Katılımcıların bu temalara ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

PD1: “Meslek seçimi, kendisine uygun olan meslekleri öğrenme.”

PD2: “Hedef belirsizliği.”

PD6: “Önü açık olan meslekler neler, mezun olunca ne iş yaparım, bana uygun meslek nedir tarzı sorular.”

PD7: “Mesleklerin üniversite puanları ve atama durumları.”

PD10: “İlerde yapacakları meslekleri seçememe.”

İhtiyaç Duyulan Bilgiler Kategorisi

Liselerde çalışan psikolojik danışmanların mesleki rehberlik çalışmalarını yaparken ihtiyaç duydukları bilgileri ve bu bilgileri nereden edindiklerini belirlemek amacıyla katılımcılara yöneltilen “Mesleki rehberlik çalışmalarını yürütürken siz en çok hangi bilgilere ihtiyaç duyuyorsunuz?” ve “Mesleki rehberlik çalışmalarını

yaparken ihtiyaç duyduğunuz bilgi ve destek için nerelerden yardım alıyorsunuz?” sorularına verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda oluşturulan tema ve alt temalara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4: İhtiyaç Duyulan Bilgiler

Temalar	Alt Temalar
İhtiyaç duyulan bilgiler	Üniversite bölüm ve puanları
	Meslekler ve iş imkanları
	Meslek seçimi
Kaynaklar	İnternet
	Basılı yayın
	Meslek elemanları

Katılımcılar mesleki rehberlik konularında çalışırken ihtiyaç duydukları bilgiler temasına ilişkin üniversite bölüm ve puanları, meslekler ve iş imkanları, meslek seçimi alt temaları karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar ihtiyaç duydukları bilgileri şu şekilde ifade etmişlerdir:

PD1: “Meslek seçimi kriterleri, meslek seçiminde dikkat edilmesi gerekenler.”

PD3: “Puanlar, iş imkanları.”

PD6: “Gelecek vaad eden meslekler, donanımlı çalışma şartları, ne iş yaptıkları vs.”

PD7: “Güncel bilgiler (puanlar, kazanmak için gereken net, puan, sıralama ve atama durumu istatistikleri gibi bilgiler).”

PD10: “Üniversite ile ilgili detaylı bilgiler.”

Katılımcıların ihtiyaç duydukları bilgileri edindikleri kaynakların temaları internet, basılı yayın ve meslek elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar bilgileri edinirken kullandıkları kaynakları şu şekilde ifade etmişlerdir:

PD1: “İnternet, daha tecrübeli meslek elemanları, ram.”

PD3: “Yök atlas, dabis.”

PD4: “Web sitelerinden, anlatsın.com, dabis, kariyer.net.”

PD5: “Üniversiteyi arayarak, yök atlas, kılavuzlar, broşürler.”

PD6: “Yök atlas, üniversite web sayfaları, broşürler.”

Çalışma Önerileri Kategorisi

Liselerde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik alanında yapılabilecek farklı çalışmalar ile ilgili görüşlerini almak amacıyla katılımcılara yöneltilen “Liselerde mesleki rehberlik alanında ne gibi farklı çalışmalar ve uygulamalar yapılabilir?” sorusuna verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda oluşturulan tema ve alt temalara Tablo 5’te yer verilmiştir:

Tablo 5: Çalışma Konusu Önerileri

Temalar	Alt Temalar
Bilgi verme	Meslek ve kişisel özellik
	Kariyer günleri
	Gezi
Uygulama	Staj

Katılımcılardan okullarda mesleki rehberlik alanında farklı çalışma önerileri bilgi verme ve uygulama temaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi vermeye yönelik meslek ve kişisel özellik, kariyer günleri ve gezi, uygulamaya yönelik ise staj teması ortaya çıkmıştır. Katılımcıların bu temalara ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

PD2: “Üniversite gezileri ve yerinde görerek öğrenme.”

PD4: “Meslek elemanı davet etme ya da bir meslek elemanını ziyarette bulunma ya da öğrencilerin bir gün o mesleği deneme fırsatı bulmaları olabilir.”

PD6: “Çocuklar çok küçük yaştan itibaren ilgi ve yetenekleri konusunda bilinçlendirilmeli. 10.sınıf alan seçimi için çok geç ve sadece o dönemde bunu düşünmeleri kısa süre içerisinde farkındalık oluşturmaya çalışmak çok güç. Kendilerini tanımıyorlar, çok küçük yaştan itibaren bilinçlendirilmeliler.”

PD7: “Tatil dönemlerinde gönüllü öğrenciler için her meslekte olması koşuluyla kısa staj imkanları olması öğrencilerin meslekleri çok daha yakından görmesi açısından çok etkili bir yöntem olacağını düşünüyorum. Meslek teknik liselerinde olan bu sistem diğer liselere de uygulanabilir.”

PD9: “Meslek tanıtım günleri yapılıp çeşitli mesleklerden çalışanlar okula getirilebilir.”

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Liselerde çalışan okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik ile ilgili uygulamaları ve görüşlerini almak amacıyla yapılan çalışmada okul psikolojik danışmanlarına beş açık uçlu soru yöneltilmiş ve cevaplar mesleki rehberlik çalışmaları, rehberlik servisine başvuru konuları, ihtiyaç duyulan bilgiler ve kaynakları, çalışma önerileri olmak üzere dört kategori altında değerlendirilmiştir. Mesleki rehberlik çalışmaları kategorisinde okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik alanında okullarında yürüttükleri çalışmalara ilişkin iki tema ortaya çıkmıştır. Bu temalara göre bilgi verme kapsamında kariyer planlama, meslek tanıtımı, mesleki hedef belirleme, bir meslek elemanını okula davet etme çalışmalarının yapıldığı, bireyi tanıma kapsamında ölçekler uygulandığı ve yöneltme temasına ilişkin de alan/dal tercihlerinin yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Özyürek (2016), rehberlik alanında, bireylerin kariyer gelişimlerine ve meslek seçimlerine yardım etmenin önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu önemli gelişim görevini de lise yıllarında öğrencilerin yerine getirmesi beklenmektedir. Lise öğrenimleri boyunca öğrenciler, meslek seçimleriyle ilgili önemli konularla karşı karşıya gelirler. Verdikleri mesleki kararlar hayatlarında önemli etkilere sahiptir (Mortimer, 1992). Bu kapsamda okul rehberlik hizmetlerinin önemli görev ve sorumlulukları vardır. Mesleki rehberliğe yönelik meslek tanıtımları yapılır, öğrencilere kişisel değişim ve gelişimleri hakkında bilgiler verilir, yeteneklerine uygun olan seçimleri yapmaları sağlanır (Çam, 2004). Mesleki rehberlik ile ilgili bilgiler ve yapılması gereken çalışmalar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Rehberlik servisine başvuru konuları kategorisinde öğrencilerin mesleki rehberlik almak amacıyla rehberlik servisine başvurdukları konulara yönelik iki tema ortaya çıkmıştır. Bu temalara göre öğrenciler bilgi sahibi olmak amacıyla iş olanakları ve çalışma koşulları, mesleki hedef belirleme, meslek tanıtımı, kariyer planlama, meslek ve kişisel özellik konularında, yöneltme amacıyla da alan/dal tercihleri konusunda rehberlik servisine başvurdukları görüşmüştür. Kepçeoğlu (1994), bireyi tanıma hizmetinin rehberlik hizmetleri içinde diğer hizmetler için bir ön koşul olduğunu belirtmektedir. Bu hizmetin esas amacı bireyi tanımak ve bireye kendisini tanıtmaktır. Öğrencinin kendisini gerçekçi bir şekilde anlayabilmesi, güçlü ve zayıf yönlerini tanıyabilmesi, kendisine uygun olabilecek meslek seçenekleri hakkında araştırmalar yapması ve çalışma hayatı için gereken becerilere sahip olabilmesi önemlidir (Kuzgun, 2000; Çakır, 2004). Bireyin kişilik özelliklerine uyumlu bir mesleği yapması onun daha başarılı, üretken ve yaratıcı olmasını sağlayabilir (Voltan Acar, 2003). Bu bağlamda öğrencilerin mesleki rehberlik alanında meslek ve kişisel özellikleri arasındaki ilişkileri konusunda bilgiye ihtiyaç duymalarının uyumlu olduğu görülmektedir.

İhtiyaç duyulan bilgiler ve kaynakları kategorisinde okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik çalışmalarını yürütürken ihtiyaç duydukları bilgileri ve bu bilgileri nerelerden edindiklerine yönelik iki tema ortaya çıkmıştır. Bu temalara göre okul psikolojik danışmanları mesleki rehberlik çalışmalarını yürütürken üniversite bölüm ve puanları, meslekler ve iş imkanları, meslek seçimi konusundaki bilgilere ihtiyaç duydukları görülmektedir, bu bilgileri edinirken de internet, kitap ve meslek elemanlarını kullandıkları görülmektedir.

Çalışma konusu önerileri kategorisinde okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik alanında yapılabilecek çalışma önerilerine yönelik iki tema ortaya çıkmıştır. Bu temalara göre okul psikolojik danışmanları bilgi verme çalışmaları kapsamında kariyer günleri, gezi, meslek ve kişisel özellikler konularında, uygulama çalışmaları kapsamında ise staj önerilerinin olduğu görülmektedir. Lise yıllarında mesleki rehberlik çalışmaları ayrı bir önem taşımaktadır. Lise yıllarında öğrenciler birinci sınıftan itibaren ileride gitmek istedikleri mesleğe yönelik alan tercihini, son sınıfta ise üniversite bölümlerini ve mesleklerini seçmek zorundadırlar. Öğrencileri alan ve mesleklere yönlendirirken onların tüm yönleriyle tanınmaları gerekmektedir (Çakır, 2003).

Sonuç olarak liselerde yürütülen mesleki rehberlik çalışmalarının öğrencilerin meslek seçme ve bir üst öğrenim kurumuna yönlendirilmeleri gibi görev ve sorumlulukları olduğu düşünüldüğünde çalışmaların verimli bir şekilde yürütülmesi önemli hale gelmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının yaptıkları ve öğrencilerin rehberlik servisine başvurdukları mesleki rehberlik çalışmalarından görüldüğü üzere meslek tanıtımı, mesleki hedef belirleme, kariyer planlama, meslek ve kişisel özellik ilişkisi, meslek seçerken dikkat edilmesi gereken hususlar gibi konulara önem verilmesi gerekmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik çalışmalarını yürütürken ihtiyaç duydukları bilgilere ulaşabilmeleri ve kendilerini bu yönde

daha da geliştirmeleri önemli hale gelmektedir. Bu bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar değerlendirilerek önerilerde bulunulmuş ve bu öneriler aşağıda verilmiştir:

- ✓ Liselerde yürütölen mesleki rehberlik çalışmalarında meslek tanıtımı, kariyer planlama, mesleki hedef belirleme konularına daha fazla yer verilmesi.
- ✓ Öğrencilerin rehberlik servisine başvurdukları iş olanakları ve çalışma koşulları, meslek ve kişisel özellik, meslek seçimi konularının liselerde okul psikolojik danışmanları tarafından psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yıllık planlarında her yıl yer vermeleri.
- ✓ Üniversite bölüm ve puanları, meslekler ve iş imkanları konularını içeren her sene güncellenecek bir program ve kitapçıklar okul psikolojik danışmanlarına sunulabilir.
- ✓ Her lisede belirli bir ayda kariyer günleri etkinlikleri programlarda yer alabilir.
- ✓ Her lisede olabilecek şekilde öğrencilerin üniversite gezileri yapmaları desteklenip artırılabilir.

Bu araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu çalışma ölkede görev yapan okul psikolojik danışmanları düşünöldüğünde küçük bir grupla yapılmış bir araştırmadır. Gelecekte yapılacak benzer çalışmaların okul psikolojik danışmanlarını temsil etme gücü fazla olabilecek daha büyük örneklemlerle yapılması daha kapsamlı olabilir. Sadece görüşme tekniği ile veri toplanmış olması araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır. Okul psikolojik danışmanlarının uygulamadaki durumlarını daha detaylıca yansıtabilecek ve daha fazla durumun incelenebilmesi için ayrıntılı veri toplama araçları kullanılabilir. Ayrıca nitel bir çalışma olduğundan dolayı genellenebilirlik ve nesnellik açasından dezavantajları bulunmaktadır. Sonradan yapılacak araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanılması, bu konunun daha detaylı incelenmesine fayda sağlayacaktır.

KAYANAKÇA

Bacanlı, H. (2000). *Gelisim ve Öğrenme* (6. Baskı). Nobel Yayınları.

Bozgeyikli, H. (2004). Meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 221-234.

Çakır, M. A. (2003). *Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 37(2), 1-14.

Çam, S. (2004). Okullarda rehberlik hizmet alanları ve birimleri. *Psikolojik danışma ve rehberlik* (s. 47-72) içinde. Pegem Yayınları.

Çarkıt, E. (2019). Kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanında Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1503-1514.

Çarkıt, E. (2019). Kariyer psikolojik danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanında Türkiye’de yayınlanan makalelerin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 149-158.

Çivilidağ A., Günbayı, İ., ve Yörük, T. (2015). Eğitim örgütlerinde mesleki rehberlik çalışmalarına ilişkin nitel bir analiz: Antalya örneği. *Journal Of International Social Research*, 8(38).

Doğan, H., ve Kuzgun, Y. (2008). Bilgi verici danışmanlık programının üniversiteye giriş sınavı ve üniversite eğitimine ilişkin yanlış inançlara etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 291-306.

Erden, M. ve Akman, Y. (2017). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme*. Arkadaş Yayıncılık.

Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi – Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Siyasal Kitabevi.

Gönöltaş, O. (2021). Lise öğrencilerine yönelik kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik alanında yapılan deneysel çalışmaların incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 233-244.

Gürgen, U. (2020). Rehberlik öğretmenlerinin bakış açasıyla okul rehberlik hizmetlerinde yaşanan sorunlar. *Necatibey Eğitim Fakóltesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 577-605.

İçtüzör, E. (2017). *Ortaöğretim kurumlarında yürütölen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniverstesi.

- Karataş, K., ve Sönmez, N. (2019). Lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin algılarının incelenmesi: Metaforik bir analiz. *Kuramsal Eğitimbilim*, 12(3), 915-934.
- Kepçeoğlu, M. (1994). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik (8. Baskı)*. Özerler Matbaası.
- Korkut, F. (2007). Psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile ilgili düşünceleri ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(32), 187-197.
- Kuzgun, Y. (2000). İlköğretimde mesleki gelişim. *İlköğretimde rehberlik* (s. 125-153) içinde. Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2008). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Nobel Yayıncılık.
- Mortimer, J. T. (1992). Influences on Adolescents' Vocational Development.
- Özyürek, R. (2016). *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı: Çocuk ve Ergenler İçin Kariyer Rehberliği Uygulamaları*. Nobel Yayınları
- Şeker, G., ve Çapri, B. (2019). Mesleki Rehberlik ve Danışma Uygulaması: Psikolojik Danışman Adayları ve Okul Psikolojik Danışmanları Gözüyle Bir Değerlendirme, IX. *Uluslararası Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Araştırmaları Kongresi, İstanbul*.
- Voltan Acar, N. (2003). *PDR'de Yirmibeş Yıl (Makaleler)*. Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2016). *21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Nobel Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye'de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: Güncel durum ve öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 73-102.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.